

СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИЧНО-ВИХОВНА РОБОТА ДО НАЯВНОСТІ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК У СВОЄЇ ДИТИНИ

У статті досліджується ставлення батьків та їх профілактично-виховна робота до наявності шкідливих звичок у своєї дитини. Розглядаються результати анкетування серед представників старшого покоління різних соціальних груп і віку до наявності згубних уподобань у своєї дитини. Вказується, що ставлення батьків до наявності шкідливих звичок у своєї дитини однозначно негативне. Профілактично-виховну роботу в сім'ях проводять по-різному, найчастіше намагаються відверто поговорити. На думку опитаних батьків, саме заняття фізичною культурою та дотримання здорового способу життя є одним із основних шляхів до збереження та зміцнення здоров'я.

Ключові слова: батьки, дитина, шкідливі звички, фізична культура, спорт.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сім'я є першою ланкою між людиною і суспільством, яка передає від покоління до покоління певні соціальні цінності, що на суб'єктивному рівні виступають як ціннісні орієнтації наших дітей. У родині відбувається формування позитивного ставлення до власного здоров'я, закладаються основи здорового способу життя. Виховання молоді найкраще здійснювати власним прикладом. Родина – це природний осередок найглибших людських почуттів, де дитина найшвидше і найглибше засвоює основи моралі серцем і душею, коли розвиваються почуття доброти, чуйності, совісті, правдивості, любові до всього живого. Батьки – головні природні вихователі дитини. Основний чинник у формуванні особистості – це виховний клімат сім'ї [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчує, що вивчення питання шкідливих звичок у молоді здійснюється у таких напрямках: соціальні аспекти згубних звичок підлітків досліджують О. Балакірева, Л. Гриценюк, О. Яременко та інші; медичні особливості негативних звичок – В. Белюмов, Б. Братусь, С. Гарницький, П. Копит, П. Сидоров, Ф. Углов та інші; психологічне позбавлення – Д. Белюхін, Н. Дементьєва, Д. Колесов, Н. Максимова та інші; педагогічне позбавлення цього явища – Л. Анісімова, І. Лисенко, О. Маюров, В. Оржеховська, О. Пилипенко, М. Фіцула; профілактику шкідливих звичок засобами фізичного виховання – І. Шеремет, А. Щелкунов, О. Радченко.

Формулювання мети роботи (постановка завдань): полягає у дослідженні й вивченні ставлення батьків різних соціальних груп та віку до наявності шкідливих звичок у своєї дитини.

Завдання дослідження

1. Вивчити особливості способу життя батьків школярів закладів середньої освіти.
2. Дослідити характерні риси ставлення батьків до звичок своїх дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звичка – це форма поведінки людини, яка виникає під час життєдіяльності та вимагає багаторазового її повторення у різних життєвих ситуаціях. Звички можуть бути корисними і шкідливими. Корисними є такі, наприклад, звички, як дотримання режиму дня і т.д. Це сприяє зміцненню здоров'я, підвищенню працездатності і, врешті, довголіттю. Шкідливі звички, навпаки, дезорганізують людину, послаблюють її волю, знижують працездатність, погіршують здоров'я і скорочують тривалість життя. Вказані звички завдають безліч страждань людині [3].

Ми за допомогою анкетування вивчали ставлення батьків різних соціальних груп і віку до наявності шкідливих звичок у своєї дитини. Всього у дослідженні взяли участь 101 батько міста Луцька. З них: 66 жінок, 35 чоловіків. 45 респондентів мають середню-спеціальну освіту, 56 – вищу. 80 опитаних батьків мають постійне місце роботи, 21 респондент – безробітний. 50 осіб – міські жителі і 51 – сільські мешканці. 40 осіб – вік яких складає до 40 років, 54 респонденти – віком від 41 до 50 років і 7, вік яких становить понад 50 років.

Батькам було поставлене питання: "Чи маєте Ви шкідливі звички?". Результати опрацювання відповідей представлені в табл. 1.

Результати дослідження показали, що загалом ствердно на питання відповіли 27,7 % опитаних; дали негативну відповідь 68,3 %; 4,0 % не змогли визначитися з відповіддю. Подібна тенденція спостерігається у всіх батьків незалежно від наявності місця працевлаштування та місця проживання (місто чи селище). Загалом можна констатувати, що переважна більшість батьків дотримується однієї із складових здорового способу життя. Щодо наявності шкідливих звичок відповідно до статі, відповіді батьків суттєво різняться. Більша половина опитаних чоловіків мають шкідливі звички (так – 54,2 %; ні – 42,8 %; важко відповісти – 3,0 %). Серед жінок 80,3 % – не мають шкідливих звичок, 15,1 % – мають та 4,6 % не змогли відповісти на поставлене питання.

Таблиця 1

Наявність шкідливих звичок серед батьків, %

Показники	Так	Ні	Важко відповісти
Загалом	27,7	68,3	4,0
Батьки, які працюють	30,0	65,0	5,0
Безробітні	23,8	76,2	–
Міські жителі	38,0	60,0	2,0
Сільські жителі	21,5	72,5	6,0

Переважає більшість батьків віком до 50 років дотримується такої складової здорового способу життя, як відсутність шкідливих звичок (до 40 років – 77,5 %; від 41 до 50 років – 63,0 %). Значний відсоток людей, старших 50 років мають згубні звички (57,2 %).

Щодо освіченості, більший відсоток респондентів з вищою освітою мають шкідливі звички, порівняно з опитуваними із середньою спеціальною. Люди із середньою спеціальною освітою більшою мірою дотримуються компонента здорового способу життя, ніж ті, що мають вищу освіту.

Стиль способу життя або поведінки, самостійно вироблений для себе індивідуумом, може бути як сприятливим, так і несприятливим для здоров'я. Для способу життя старших людей характерним є наявність звичок, шкідливих для здоров'я. Найбільш типовими є тютюнопаління та зловживання алкоголем. Звички, пов'язані з ризиком для здоров'я, як правило, є стійкими. Щоб позбутися їх, необхідно докласти чимало зусиль в напрямку їх подолання протягом тривалого часу [2].

Респонденти, даючи відповідь на питання анкети: "Як Ви реагуєте на наявність шкідливих звичок у Вашої дитини?", дали змогу визначити реакцію батьків до вад способу життя своїх дітей. Результати анкетування подані у табл. 2.

Таблиця 2

Реагування батьків на наявність шкідливих звичок у їхніх дітей, %

Варіанти відповідей	Загалом	Батьки, які працюють	Безробітні	Міські жителі	Сільські жителі
Намагаються відверто поговорити	72,8	68,7	85,7	80,0	64,7
Обмежують у кишенькових грошах	0,9	1,2	–	–	1,9
Категорично забороняють відвідування гуртка, секцій	0,9	–	–	–	–
Сваряться	10,8	11,2	9,5	8,0	14,0
Намагаються не помічати	0,9	1,2	–	–	1,9
Обмежують коло знайомих	0,9	2,7	–	2,0	1,9
Запрошують до своєї компанії	–	–	–	–	–
Дозволяють	–	–	–	–	–
Шкідливих звичок немає у моєї дитини	12,8	15,0	4,8	10,0	15,6

Найбільший відсоток опитаних віддали перевагу варіанту – "намагаюся відверто поговорити" (загалом – 72,8 %; батьки, які працюють – 68,7 %; безробітні – 85,7 %; міські жителі – 80,0 %; сільські жителі – 64,7 %). Це свідчить про те, що батьки слідкують, спостерігають за поведінкою своєї дитини. Вони є пильними щодо появи у своїх нащадків ознак вживання речовин, шкідливих для молодого організму. Саме під час розмови вони висловлюють свої почуття розважливо та витримано, засуджують тільки недостойні, негідні вчинки поведінки дитини.

На другому місці знаходиться варіант відповіді – "дитина шкідливих звичок не має". Цю відповідь загалом обрали 12,8 % респондентів, серед працевлаштованих – 15,0 %, серед мешканців міст та селищ – 10,0 % та 15,6 % відповідно. Виняток складають лише респонденти-батьки, що не мають постійного місця роботи (4,8 %). На третьому місці знаходиться варіант – "сварюся" (загалом – 10,8 %; батьки, які працюють – 11,2 %; міські жителі – 8,0 % та сільські жителі – 14,0 %). Найбільший відсоток показали представники селищ (14,0 %). Незначний відсоток респондентів-батьків обрали такі варіанти виховного впливу: "обмежують у кишенькових грошах" (0,9 %); "категорично забороняю відвідувати гуртки та секції" (0,9 %); "намагаюся не помічати" (0,9 %) та "обмежую коло знайомих" (0,9 %).

Переважає кількість батьків саме шляхом проведення відвертих розмов прагне прищепити молодим людям дбайливе ставлення до власного здоров'я та виховати потребу дотримання здорового способу життя. Цей метод виховного впливу обрали 80,0 % чоловіків; 68,1 % жінок; 62,5 % батьків віком до 40 років; 81,4 % батьків віком від 41 до 50 років; 71,4 % людей старших за 50 років; 77,7 % та 69,6 % дорослих із середньою спеціальною та вищою освітою відповідно.

У чоловіків та батьків віком від 41 до 50 років на другому рейтинговому місці знаходиться варіант – "сварюся" (11,4 % та 11,1 % відповідно). Серед відповідей респондентів-жінок і батьків віком до 40 років другу позицію займає варіант – "у моєї дитини шкідливих звичок немає" (16,8 % та 22,5 % відповідно).

Серед відповідей батьків старших за 50 років другу сходинку поділяють (із показником 14,3 % кожний) такі варіанти: "сварюся" та "у моєї дитини немає шкідливих звичок". Найбільша кількість (22,5 %) дітей, які не мають шкідливих звичок, виховуються батьками віком до 40 років. Швидше всього, цей показник пояснюється тим, що вказана вікова категорія батьків опікується дітьми переважно молодшого та середнього шкільного віку, в яких шкідливі звички ще не набуті або їх немає взагалі.

На поставлене питання: "Яке місце Ви відводите фізичній культурі і спорту у Вашому житті?" батьки відповіли таким чином: "загалом, значне місце" – 30,7 %, "другорядне" – 50,0 %. 19,3 % батьків-респондентів фізичною культурою і спортом взагалі не займаються.

Щодо батьків, які працюють, спостерігається подібна тенденція. Безробітні респонденти свої голоси розподілили інакше. По 38,0 % отримали варіанти, що фізична культура і спорт у житті батьків посідає значне та другорядне місце. 24,0 % – опитаних батьків фізичною культурою і спортом не займаються.

У розподілі голосів мешканців міст і селищ принципової різниці немає. Значну роль фізичній культурі та спорту відводять 28,0 % міських представників і 33,3 % сільських. Другорядне місце – 56,0 % та 47,0 % відповідно. 16,0 % міських та 19,7 % сільських респондентів фізичною культурою і спортом не займаються.

Описану вище тенденцію спостерігаємо під час розгляду відповідей батьків-респондентів відповідно до статі, віку та освіти. Найвищі відсотки отримав варіант відповіді – "другорядне місце" щодо фізичної культури і спорту у житті батьків. Найменші показники у варіанта – "фізичною культурою і спортом взагалі не займаюсь".

З'ясування причини, чому фізична культура і спорт у житті батьків посідають другорядне місце, або взагалі відсутні, показало, що переважній частині респондентів не вистачає вільного часу для рухової активності та у невмінні більшості тат та мам організувати свій відпочинок.

Відповідаючи на питання анкети: "Чи займаєтесь Ви фізичною культурою або спортом?" опитані батьки найвищий відсоток надали варіанту – "так, епізодично": (загалом – 55,4 %, батьки, які працюють – 43,7 %, безробітні – 47,6 %, міські мешканці – 48,0 %). Найбільша кількість респондентів сільської місцевості не займаються фізичною культурою і спортом – 45,2 %. На нашу думку, це пов'язано з тим, що сільські мешканці не вважають за доцільне виділяти окремо час для занять фізичною культурою або спортом, оскільки вони крім основного місця роботи задіяні ще на сільськогосподарських роботах і повинні доглядати за свійськими тваринами. Адже фізична праця також є видом рухової активності.

Той факт, що значна частина батьків-респондентів усіх опитаних категорій не займається фізичною культурою і спортом, викликає значне занепокоєння. Це дає підставу стверджувати, що батьки не чинять позитивного впливу на своїх нащадків щодо збереження та зміцнення власного здоров'я. Найнижчий відсоток голосів респондентів отримав варіант – "так, систематично займаюсь фізичною культурою та спортом".

Результати дослідження відповідно до статі, віку та освіти респондентів показали, що епізодично займаються руховою активністю 42,8 % чоловіків, 45,4 % жінок, 45,0 % батьків віком до 40 років, 46,2 % – від 41 до 50 років. 57,4 % людей старших за 50 років не займаються фізичними вправами. Існує значна різниця у відповідях опитаних людей із середньою спеціальною та вищою освітою. Значний відсоток батьків із середньою спеціальною освітою не займаються фізичною культурою (44,5 %). А у представників із вищою освітою більше половини опитаних займаються фізичною культурою або спортом (53,5 %). Отже, батьки, які закінчили вищий навчальний заклад, усвідомлюють користь фізичних вправ на стан здоров'я людини.

Опрацьовуючи питання анкети: "Якими спільними зусиллями сім'ї та школи можна боротися за здоровий спосіб життя?" значний відсоток респондентів не змогли визначитись із відповіддю (загалом – 43,9 %, батьки, які працюють – 43,7 %, безробітні – 42,8 %, мешканці міст – 62,0 %. Проте, жителі селищ найбільшу кількість відсотків віддали саме заходу – "організація дозвілля дітей" (відвідування безкоштовних гуртків та спортивних секцій) – 33,6 %).

Саме цей спільний захід був обраний батьками, загалом, 21,7 %, респондентами, що працюють (27,5 %), безробітними (23,8 %) та мешканцями міст (16,0 %). По всіх групах опитаних незначна кількість вказує на такі заходи: тісний контакт між адміністрацією школи та батьками, лекційні заняття з основ здорового способу життя, власний приклад батьків і вчителів, дотримання здорового способу життя.

Значна частина респондентів не знає, якими спільними заходами сім'ї та школи можна привернути увагу молоді до здорового способу життя. Таких виявилось серед чоловіків – 51,4 %, жінок – 37,8 %, батьків до 40 років – 40,0 %, людей від 40 до 50 років – 33,6 %, старших за 50 років – 42,8 %. Не змогли відповісти на питання анкети й 35,7 % батьків із середньою спеціальною освітою та 41,0 % – із вищою.

Серед чоловіків 22,8 % обрали лекційні курси з основ здорового способу життя, 17,3 % – організацію дозвілля молоді. Останній захід більш популярний серед жінок (його вказали 33,3 %).

Щодо віку респондентів, спостерігається подібна тенденція. Якщо не враховувати ту кількість опитаних, які не змогли визначитись із відповіддю, то належна частина респондентів висловились за варіант – "організація дозвілля молоді" (батьки до 40 років – 27,5 %, від 40 до 50 років – 29,6 %). Однакову кількість голосів респондентів, старших за 50 років, отримали два варіанти: "організація дозвілля молоді" та "лекційні курси з основ здорового способу життя" (по 28,6 %).

Батьки із середньою спеціальною освітою вказують на варіант – "організація дозвілля дітей" (35,7 %), тоді як люди з вищою освітою є прихильниками лекційних курсів з основ здорового способу життя (23,2 %).

Висновок. Таким чином, ставлення батьків до наявності шкідливих звичок у своєї дитини однозначно негативне. Профілактично-виховну роботу в сім'ях проводять по-різному, найчастіше намагаються відверто поговорити. На думку опитаних батьків, саме заняття фізичною культурою та дотримання здорового способу життя є одними з основних шляхів до збереження та зміцнення здоров'я.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у розробці шляхів позбавлення шкідливих звичок засобами фізичного виховання та спорту.

Використані джерела

1. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх : навч.-мет. пос. / В. М. Оржеховська. – К., 1996. – С. 157–158.
2. Поташнюк Р. З. Соціально-екологічна сутність здоров'я / Р. З. Поташнюк. – Луцьк, 1995. – С. 54–55.
3. Шкідливі звички – шлях у безодню (заняття для старшокласників) // Виховна робота в школі. – 2006. – № 4 (17). – С. 40–41.

Bakiko I. V., Faydevich V. V.

THE ATTITUDE OF PARENTS AND THEIR PROPHYLAXIC-EDUCATIONAL WORK TO THE AVAILABILITY OF FATIGUE IN THEIR CHILD

The article investigates the attitude of parents and their preventive and educational work to the presence of harmful habits in their child. The results of the survey among representatives of the older generation of different social groups and age to the presence of harmful passions in their child are considered.

The family is the first link between a person and a society that passes from generation to generation certain social values, which at the subjective level act as the value orientations of children. A positive attitude towards one's own health, the foundations of a healthy lifestyle are laid in the family. The education of young people is best done with parents' example. Family is the natural centre of the deepest human feelings, where the child learns the foundations of morality with the heart and soul in the fastest and most profound way when a feeling of kindness, sensitivity, conscience, truthfulness, and love for all living things develops. Parents are the main natural educators of a child. The main factor in the formation of personality is the educational climate of the family.

Habit – a form of human behaviour that occurs during life and requires multiple repetitions in different life situations. Habits can be beneficial and harmful. Useful, for example, habits, such as observance of the regime of the day, etc. This contributes to the improvement of health, increased efficiency and, ultimately, longevity. Harmful habits, on the contrary, disorganize a person, weaken her will, reduce their ability to work, worsen health and reduce their longevity. These habits cause a lot of suffering to a person.

Respondents, answering questions from the questionnaire, "How do you react to the bad habits of your child?", made it possible to determine the reaction of parents to the disadvantages of their children's lifestyle.

The largest percentage of respondents preferred the option – "I try to talk frankly" (72,8 % in total, working parents – 68,7 %, unemployed – 85,7 %, urban residents – 80,0 %, rural – 64,7 %). This indicates that the parents are looking after their child's behaviour. They are vigilant about the appearance in their descendants of signs of the use of substances harmful to the young organism. It is during the conversation that they express their feelings with prudence and respect condemn only unworthy acts of the child's behaviour.

The second place is the answer – "the child does not have bad habits". Overall, 12,8 % of respondents chose this answer, 15,0 % of those who worked, 10,0 % and 15,6 % of urban and rural residents respectively. Exception is made only by respondents, parents who do not have a permanent place of work (4,8 %). In the third place is the option – scold (in general – 10,8 %, working parents – 11,2 %, urban residents – 8,0 % and rural – 14,0 %). The largest percentage was shown by the representatives of the settlements (14,0 %). A small percentage of parents respondents chose the following variants of educational influence: "I restrict his/her pocket money" (0,9 %); "categorically prohibit attending circles and sections" (0,9 %); "I try not to notice" (0,9 %) and "limit his/her circle of acquaintances" (0,9 %).

It is indicated that the attitude of parents to the presence of bad habits in their child is clearly negative. Preventive and educational work in families is conducted in different ways, often trying to talk frankly. According to the parents interviewed, it is physical education and healthy lifestyle maintenance that is one of the main ways of preserving and strengthening health.

Key words: parents, child, bad habits, physical culture, sport.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2018 р.